

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СОЦІАЛЬНА ДЕРЖАВА» ТА ТРУДОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Права людини, їх генезис, соціальні корені і значення - одна з найбільш актуальних проблем в історії людської цивілізації. Даний інститут права розвивався протягом декількох тисячоліть, починаючи з часів Стародавньої Еллади і по сьогоднішній день. Сотні поколінь філософів, політичних діячів і юристів сформували величезний пласт, іменований правами людини. Кожен етап в історії людства ознаменований своїми досягненнями в області прав людини.

В умовах збільшення ролі права в житті суспільства на перший план виходять питання, пов'язані з правами особистості. Проблема прав особистості як багатоаспектна, правова і соціальна проблема, потребує глибокого вивчення та являє собою широке поле для дослідницької діяльності.

Концепція основних прав людини в трудовому праві розробляється вже давно, їй присвячено чимало робіт вітчизняних дослідників. І, тим не менш, дана проблема потребує подальшого поглибленого дослідження. Бо питання про те, «що є основні права людини?», як і раніше залишається відкритим. Відповіді на це питання, показати трудово-правовий механізм їх забезпечення - відповідальне завдання всіх галузей права, в тому числі трудового права.

Конституція України заклала легітимну основу української державності і систему відносин між державою і особистістю. Проголошення людини, його права і свободи вищою цінністю, закріплення в Основному законі країни цілого комплексу прав і свобод, що відповідають усім міжнародним стандартам, зумовлюють необхідність глибоко наукового аналізу окремих конституційних прав.

Конституційно-правове регулювання прав людини та громадянина в сфері трудових відносин має першорядне значення в сучасних умовах. Кризові явища перехідного періоду

¹⁰ .Справляясь с переходными процессами: управление как средство обеспечения достойного труда: доклад Генерального директора на международной конференции труда [Текст]: Т. II. 93-я сессия МБТ. Женева, 2005. С. VI - VII, 2, 9, 66.

породили масу проблем, які ускладнюють їх реальне забезпечення і захист прав громадян в області трудових відносин, про що свідчить рівень безробіття, масові порушення прав громадян в сфері праці, недосконалість діючого законодавства. У зв'язку з цим всебічне вивчення конституційно - правового регулювання трудових відносин з метою виявлення його реального змісту, механізму реалізації і захисту представляється найбільш значущим.

Оскільки «основні права людини» – міжгалузева категорія, для її правильного використання в трудовому праві необхідно чітко уявляти змістовний і формальний аспекти зазначеного феномена. Без цього законодавець може видавати закони, які об'єктивно не забезпечують основні права людини і їх захист, а правозастосовець не подавати їх чітких меж.

Прогрес трудового інституту основних прав і свобод людини за рахунок розвитку концепції основних прав людини та їх захисту - це реальність, дуже суттєвий момент з точки зору оцінки перспектив вирішення цієї проблеми. Звідси випливає важливість і актуальність наукової розробки як теоретико-трудова основ, так і практичних способів і шляхів забезпечення реалізації основних прав людини в трудовому законодавстві і в правозастосовчій діяльності міжнародних і державних органів і громадських об'єднань.

Сьогодні в світі немає більш значущою і, разом з тим, болісно реалізованої на практиці ідеї, ніж основні права людини. Захист основних права людини - не тільки величезна соціально-практична, але і наукова проблема, що вимагає постійної уваги науки і правозастосовної практики.

Особливу значущість тема дослідження набуває в контексті оновлення трудового законодавства та оновлення норм, що закріплюють трудові відносини. Узагальнення досвіду регулювання основних трудових прав людини, вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення механізму їх забезпечення має не тільки важливе теоретичне, а й практичне значення, є умовою збільшення ролі трудових норм в захисті основних прав людини.

Право на працю, в свою чергу, — це одне з фундаментальних прав людини, встановлене міжнародно-правовими актами й визнане всіма державами світу. Воно належить до групи соціально-економічних і в загальному сенсі відбиває потребу людини створювати і здобувати джерела існування для себе та своєї сім'ї, реалізовувати власний творчий потенціал, виражати свою особистість. Право на працю й умови його реалізації визначають зміст усіх норм трудового права як правової галузі .

Реалізація прав і свобод людини і громадянина у сфері трудових відносин набуває особливого значення в умовах зміни форм власності, вдосконалення нормативно-правової основи праці та появи нових суб'єктів господарської діяльності. Саме зараз громадяни країни мають потребу у всебічному вдосконаленні механізмів реалізації та захисту своїх трудових прав, у виробленні нової системи взаємин з представниками бізнесу і різних гілок влади.

Конституційне розвиток України показує, що право на працю стає одним з найважливіших прав, від належної реалізації якого залежать і інші фундаментальні права (право на життя, безпеку, здоров'я тощо). Право на працю, як суб'єктивне право кожної особистості, зумовлено конкретними особливостями конституційно-правового розвитку і висловлює певний ступінь свободи, що гарантується державою.

Потрібно не тільки проголошення конкретного права особистості, але і його матеріалізація – дійсне отримання того блага, яке становить зміст даного права. Право ніщо, якщо його положення не знаходять своєї реалізації в діяльності людей і їх організацій, у суспільних відносинах. Не можна зрозуміти право, якщо відволіктися від механізму його реалізації в житті суспільства.

Реалізацію прав і свобод громадян можна розглядати як регламентований правовими нормами процес, що забезпечує кожному громадянину ті матеріальні і духовні блага, які лежать в основі належних йому прав, мають суб'єктивних характер, а також є захищеними від будь-яких посягань. Як кінцевий результат реалізація прав означає досягнення повної відповідності вимогам норм вчинити певні вчинки або утриматися від їх вчинення та сумою реальних дій.

При аналізі зазначеної проблематики необхідно враховувати наступні обставини:

- по-перше, від реалізації прав у сфері трудових відносин залежить добробут і трудове довголіття особистості;
- по-друге, в цьому розкривається сутність української держави як соціальної правової держави;
- по-третє, права і свободи в сфері трудових відносин виступають як інструмент утвердження гуманізму і справедливості;
- по-четверте, ці права і свободи, по суті справи, створюють гарантії для реалізації інших прав і свобод.

Конституція України створила легітимну основу формування системи прав і свобод людини і громадянина, побудовану на демократичних принципах, загальнообов'язкових для всіх органів державної влади. Концептуальною основою української Конституції визнано закріплення прав і свобод людини в якості вищої цінності.

Необхідно розуміти, що від забезпечення і дотримання закладених в Конституції принципів залежить не тільки надійний захист прав і свобод особистості, але і процес формування громадянського суспільства і правової держави.

На сучасному етапі розвитку української державності право на працю набуває особливого значення в силу наступних причин: по-перше, воно зачіпає основні сфери життєдіяльності особистості; по-друге, забезпечує реалізацію трудового, творчого і духовного потенціалу людини; по-третє, виступає в якості права-гарантії реалізації багатьох інших прав і свобод людини і громадянина; по-четверте, законодавчі кордони права на працю безпосередньо залежать від держави.

Фундаментальну основу права на працю складають принципи, які в тій чи іншій мірі висловлюють демократичну сутність української державності і сприяють твердженням економічної свободи особистості. Конституційні принципи виводяться безпосередньо на підставі Конституції, мають вищу ступень нормативної узагальненості, зумовлюють зміст цього права, носять універсальний характер і в зв'язку з цим надають регулюючий вплив на всі сфери суспільних відносин.

Окрім цього, право на працю орієнтоване на міжнародні стандарти праці. Міжнародні стандарти трудових прав розглядаються як певний набір можливостей людини, що визнається практично всіма державами світової спільноти і закріплений в міжнародно-правових актах, які держави зобов'язуються дотримуватися, забезпечувати і захищати всіма внутрішньодержавними і міжнародно-правовими засобами.

Міжнародні стандарти прав і свобод грають двояку роль: з одного боку, визначають напрямок законодавчого регулювання трудових прав в державі, а з іншого - виступають в якості безпосереднього регулятора трудових і безпосередньо пов'язаних з ними відносин.